

28.2.2011

Dnro 1314/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

ALAIKÄISEN KUULUSTELEMINEN

1 KANTELU

A arvostelee 7.4.2010 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessapoliisin menettelyä alaikäisen lapsensa kuulustelun toimittamisessa.

A pyytää selvittämään, 1) miksi hänelle ei ilmoitettu täysivaltaisena huoltajana ja toisena vanhempana tapahtuma-aikana 16- vuotiaan lapsensa rikoksesta epäillyn asemassa - - - poliisilaitoksella tehdystä kuulustelusta, 2) miksi kuulustelu toimitettiin ilman sosiaalitoimen läsnäoloa ja 3) miksi kuulustelupöytäkirjassa ei ole kuulustelutodistajan allekirjoitusta.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

A:n lapsen kuulustelu liittyy - - - poliisilaitoksella suoritettuun esitutkintaan asiassa - - -. A:n 16- vuotiaan lapsen kuulustelu rikoksesta epäiltynä pahoinpitelyyn suoritettiin - - - poliisilaitoksen vanhempi konstaapeli B:n toimesta 19.12.2009.

Kuulustelupöytäkirjaan on tehty seuraavan sisältöinen merkintä: "Kuulustelusta ilmoitettu sosiaalivirastoon ja äiti tietoinen asiasta". Kuulustelulle ei ole merkitty todistajaa. Kuulustelupöytäkirjan perusteella on pääteltävissä, ettei kuulustelussa ollut läsnä muita henkilöitä kuin B ja A:n lapsi.

Vanhempi konstaapeli B on kertonut häntä erikseen kuultaessa, ettei hänellä ole muistikuvia kyseisestä kuulustelusta.

3.2 Kannanotto

3.2.1 Huoltajille ilmoittaminen kuulustelusta

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 33 §:n 2 momentin mukaan, jos asianomistajana tai epäiltynä kuulusteltava on viisitoista vuotta täyttänyt vajaavaltainen, huoltajalla, edunvalvojalla tai muulla laillisella edustajalla on oikeus olla läsnä kuulustelussa, jos tämä tutkittavaa rikosta koskevassa oikeudenkäynnissä saisi oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 tai 2 §:n mukaan käyttää puhevaltaa vajaavaltaisen sijasta tai ohella. Sääntöksen 3 momentin mukaan kuulustelusta on etukäteen ilmoitettava läsnäoloon oikeutetuille vajaavaltaisen edustajille, jos se käy vaikeudetta päinsä. Ainakin yhdelle heistä on varattava tilaisuus olla läsnä kuulustelussa, paitsi jos vajaavaltaista on rikoksen selvittämisen vuoksi välttämätöntä viipymättä kuulustella. Tällöin vajaavaltaisen edustajalle on ilmoitettava kuulustelusta mahdollisimman pian.

Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 2 momentin mukaan vajaavaltainen käyttää vastaajana rikosasiassa itse puhevaltaansa, jos hän on syyntakeinen. Alaikäisen vastaajan edunvalvoja, huoltaja tai muu laillinen edustaja käyttää kuitenkin itsenäisesti alaikäisen ohella puhevaltaa. Jos vajaavaltainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, ei ole syyntakeinen, puhevaltaa käyttää edunvalvoja tai muu laillinen edustaja.

Johtopäätös

Näkemykseni mukaan esitutkintalain 33 § ei yksiselitteisesti edellytä, että kaikille alaikäisen lainkohdassa tarkoitetuille edustajille on varattava olla läsnä tilaisuus kuulustelussa. Esitutkintalain 33 §:ää koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 52/2002, s. 40) on todettu, että puhevallan käyttö-oikeuden merkityksen säilyttämiseksi on kuitenkin syytä edellyttää, että vähintään yhdelle puhevallan käyttöön oikeutetuista varataan tilaisuus läsnäoloon kuulustelussa, mikä merkitsee hänen tarpeidensa huomioon ottamista päätettäessä kuulustelun ajankohdasta. Käytännössä läsnäolo-oikeutta käyttänee tällöin se läsnäoloon oikeutetuista, joka muutoinkin lähinnä huolehtii vajaavaltaisen henkilökohtaisista asioista. Muiden läsnäoloon oikeutettujen osalta on riittävää ilmoittaa heille kuulustelun ajankohdasta, jotta heillä on mahdollisuus arvioida, miten tärkeänä he omalta kannaltaan pitävät kuulusteluun saapumista.

Katson, että vanhempi konstaapeli B:n olisi tullut ilmoittaa kuulusteltavan äidin ohella myös hänen isälleen toisena huoltajana kuulustelusta ja tilaisuudesta osallistua kuulusteluun.

3.2.2

Sosiaalilautakunnan edustajan kutsuminen

Oikeusohjeet

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 15 §:n mukaan kun lasta kuulustellaan epäiltynä, sosiaalilautakunnalle on varattava tilaisuus lähettää edustajansa kuulusteluun, jollei tätä ole lastensuojelulain (683/83) 15 §:n 2 momentin perusteella pidettävä ilmeisen tarpeettomana. Esitutkintaviranomaisen on viipymättä toimitettava kuulustelupöytäkirja sosiaalilautakunnalle (lastensuojelulaki 683/1983 on kumottu lailla 417/2007).

Lastensuojelulain (417/2007) 24 § 2 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä sekä käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä, jollei sosiaalihuollosta vastaava toimielin arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 10 §:n mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta henkilöä).

Johtopäätös

Kuulustelupöytäkirjan merkintöjen perusteella on pääteltävissä B:n varanneen sosiaaliviranomaisille mahdollisuuden olla mukana kuulustelussa. Asiassa ei ole tältä osin ilmennyt aihetta epäillä lainvastaista menettelyä.

3.2.3

Kuulustelutodistajan läsnäolo

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 30 §:n mukaan kuulusteltavan pyynnöstä on kuulustelussa oltava läsnä luotettava ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 43 §:n mukaan esteetön todistaja. Tutkija voi myös omasta aloitteestaan kutsua todistajan saapuville. Jollei kuulustelua voida tutkintaa vaarantamatta viivyttää, se saadaan kuulusteltavan pyynnöstä huolimatta pitää ilman todistajaa. Kahdeksaatoista vuotta nuorempaa epäiltyä ei kuitenkaan saa kuulustella ilman todistajaa, paitsi jos kuulustelussa on läsnä hänen avustajansa tai laillinen edustajansa taikka sosiaalilautakunnan edustaja.

Johtopäätös

Vanhempi konstaapeli B on kuulustelupöytäkirjamerkintöjen perusteella kuulustellut alle 18-vuotiaan rikoksesta epäillyn ilman todistajaa, vaikka kuulustelussa ei ollut läsnä hänen avustajaansa tai laillista edustajaansa taikka sosiaalilautakunnan edustajaa. Lain vaatimus todistajasta on kuitenkin tällaisissa tilanteissa ehdoton eikä se anna kuulustelun toimittajalle mitään harkinnanvaraa eikä esimerkiksi kuulusteltavan suostumuksella ole asiassa merkitystä. Katson B:n menetelleen esitutkintalain vastaisesti.

4

TOIMENPITEET

Saatan kohdissa 3.2.1 ja 3.2.3 lausumani moittivat käsitykset vanhemman konstaapeli B:n tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Saamani tiedon mukaan B ei ole poliisin palveluksessa.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi - - - poliisipäällikölle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.